

המשכיל

maskil

■ Z obsahu

Bejta Israel – etiopští Židé (III.) ..	2
Rozhovor s Karlem Cudlínem ...	4
Anketa	8
Trpké ovoce nemožné lásky	9
Na cestách	10
Jeden národ a nedokonalí hrdinové	14

■ Krátce

Obřady se vyvíjely tisíce let a dávaly smysl generacím Židů. A jako nakonec u všech náboženství obsahují mysteriózní části, které jsou velmi emotivní a mají také svůj nezastupitelný význam. Já tomu říkám, že jsou „promodlený“.

Karel Cudlín

Nyní je velmi populární vylepšovat komunikaci. Myslím, že v souvislosti s novým rokem by ale velmi pomohlo vzájemné upuštění od osobních nevráživostí, kterými jsou naše vztahy často obtěžkány.

Tomáš Jelínek

Izraelská okupace obsazených palestinských území trvá už víc než 36 let. To je příliš dlouhá doba, než aby se některý izraelský voják nezamiloval do hezké palestinské dívky a aby některé hezké palestinské děvče jeho lásku neopětovalo.

Yehuda Lahav

Je jisté, že ona jednotná a harmonická struktura, která provázela naše předky na poušti, je pryč.

Yechiel Bar-Chaim

ZAJÍMAJÍ MĚ VŠECHNY MINORITY

...říká Karel Cudlín v rozhovoru na str. 4 a 5

BEJTA ISRAEL – ETIOPŠTÍ ŽIDÉ (část 3.)

„KIDUŠ NA PRVNÍ A SEDMÝ DEN SVÁTKU PESACH“

Rabín Daniel Mayer

Během svého druhého dlouhodobého pobytu v Habeši (1908–9) byl dr. Faitlovich přijat etiopským císařem Menelikem II. Během této soukromé audience žádal dr. Faitlovich císaře, aby udělil stejná práva Bejta Israel jako ostatním svým poddaným. Dr. Faitlovich viděl v židovské výchově a osvětě základní předpoklad pro opětné sjednocení izolovaných etiopských Židů s ostatními souvěrci. Proto při své třetí cestě do Habeše (1913–14) byl iniciátorem pojízdných židovských škol, které navštěvovaly vesnice Bejta Israel. Jeho přičiněním a za podpory new-yorského Výboru pro pomoc Falašům byla roku 1923 otevřena v Addis Abebě základní škola pro děti Bejta Israel. Po druhé světové válce se dr. Faitlovich usadil v Tel-Avivu a až do konce svého života se věnoval vědecké a filantropické činnosti. Podrobně se zabývat kalendářem, svátky, posty a památnými dny Bejta Israel by bylo pro čtenáře unavující, ale nelze se o nich nezmínit, alespoň v krátkosti. Šabat-sanbat je pro nás všechny svatým dnem spojeným s jemu vlastním neopakovatelným kouzlem, rozkoší-oneg šabat, ale i přísnými pravidly jeho dodržování. Klasická Bejta Israel velice lpí na těchto pravidlech, která jsou v určitých aspektech mnohem přísnější než přijatá halacha vyžaduje. Například svatost šabatu začíná postupně již od pátečního poledne, zvláště co se týče prací (melachot) zakázaných o šabatu. Je zákaz zapálit oheň před šabatem, který by hořel i o šabatu, neboť

takový oheň znesvěcuje svatost sobotního dne. Proto ženy nezapalují erev šabat sobotní svíčky, a proto také nelze o šabatu ohřívát pokrmy. Nesmí se pít mléko nadojené o šabatu, o šabatu je zakázán pohlavní styk, nesmí se bojovat, přísný zákaz vést jakékoli spory jak v rodině, tak i se sousedy a zvyšovat hlas na druhé. Svatost šabatu je nade vše. Případně-li den obřizky na šabat, brit mila se o den odkládá (halacha vyžaduje obřizku i o šabatu). Duchovním představitelem obce je kahena (kohen), zvaný také kes, který odvozuje svůj původ od Árona. Kesové se liší od ostatních mužů svým oblečením. Nosí bílý plášť podobný tunice či našemu talitu a na hlavě mají bílý turban, oděv má být podle tradice podobný tomu, který nosívali kněží v jeruzalémském Chrámu. Kesové ve svých obcích plní funkci rabína, soudce, šocheta a mnohdy i kantora. Kesové-kahenat jsou mnohdy jediní, kteří mohou číst Tóru, kterou etiopští Židé nazývají Orit (aramejsky „Orajtá – Tóra“). Orit je napsána ve staroetiopském jazyce ge_ez, který se udržel jako liturgický jazyk, jemuž většinou rozumějí jen kesové a jejich pomocníci. Proto při svátečních bohoslužbách, kdy kahena čte z Orit, jeho pomocník překládá text do amharštiny, aby byl srozumitelný všem přítomným. Bohoslužby se konají v synagóze, kterou nazývají mesgid (z aram. „sagad – klanět se“, místo určené ke klanění se Bohu). Příslušníci Bejta Israel slaví všechny svátky obsažené v Tóře, ale neznají Chanuka, který je až z 2. stol. př. o. l. a neslaví ani Purim, i když dodržují Esterin púst. Před každým svátkem si muži perou své oděvy a konají rituální očištnou koupel v řece nebo potoce, který teče u jejich vesnice (obdoba naší mikve). Nový rok slaví Bejta Israel v souladu s ustanovením Tóry, prvního dne měsíce nisan (2. M. 12, 2) a nazývá se Beal lisan, t.j. Svátek nisan. Od tohoto dne začínají přípravy na Pesach, neboli Pasika. Podobně jako ve všech židovských domácnostech probíhá generální úklid pouze s tím rozdílem, že po celý rok používané hliněné nádoby se buď prodají křesťanům, nebo se prostě rozbijí a do Pesachu se udělají nové, které jsou „kašer l_pesach“. V předvečer Pasiky-erev Pesach kesové obětují beránka, kterého přítomní jedí s nekvašenými chleby-kita, což je etiopská obdoba macesů. Kesové vypráví příběh o východu synů Izraele z Egypta a pronášejí zvláštní pesachové modlitby. Etiopští Židé nenechávají o Pesachu žádné hotové potraviny do druhého dne. Potraviny, které přišly do styku s vodou jsou již považovány za chamec. Svátek Šavuot slaví Bejta Israel padesátý den od konce Pesachu-Pasiky, nikoli jako my, kteří počítáme padesát dní počínaje druhým dnem Pesachu. Prvního dne měsíce teqemt, jenž odpovídá nešemu tišrej, je svátek Berhan sarak-Třpytivé světlo. Tento jednodenní svátek koresponduje s naším Roš hašana. Mnozí etiopští Židé vidí ve svátku skrytý Roš hašana, neboť název svátku připomíná stvoření světa (1. M. 1,3-5). Kromě toho motivem tohoto svátku je i vzpomínka na Abraháma a na obětování Jicchaka-akedat Jicchak (1. M. 22...), což je také jeden z motivů Roš hašana. Desátého dne měsíce teqemt se slaví Asteserjo, což je Jom kipur. Podobně jako u nás je tento den zasvěcen kajicným modlitbám a postu. Několik rozdílů zde však je, naši etiopští souvěrci nespí, bohoslužby a modlitby trvají celou noc. Kromě toho Asteserjo je provázen veselými písněmi a oddělenými tanci skupin mužů a žen. Zde se jedná zcela jistě o pradávny židovský obyčej, o němž nám zanechala své svědectví Mišna, traktát Taanit IV. 8. Tento den se také nazývá Beal ▶

► Josef-Josefův svátek, neboť tohoto dne se po mnoha letech odloučení poprvé setkal Josef v Egyptě se svým otcem Jákobem. Spojení svátku s Josefem nalezneme v pseudoepigrafní knize Jubilejí (34, 18-19), kde se vzpomíná hřích bratrů, kteří prodali Josefa do otroctví. Kniha Jubilejí spolu s Enochovou knihou jsou Bejta Israel velice ctěny a kniha Jubilejí je považována za velice důležitý halachický pramen. Pět dní poté etiopská komunita slaví Beal macalat-Svátek stínu, t.j. Sukot. Etiopští

Židé nepoužívají lulav ani etrog, ale mnozí sedí ve stáncích. Nutno připomenout, že pro Bejta Israel je každé novoluní – roš chodeš opravdovým svátečním dnem. Podobně tomu bylo kdysi v dávných dobách i u nás, o čemž nám dosud svědčí poloviční halel a modlitba musaf pronášené o roš chodeš. Specifickým svátkem Bejta Israel nemajícím analogii v Tóře, je například Svátek, kdy Moše viděl tvář Hospodinovu, který se slaví prvního dne měsíce heдар (marchešvan). O svátku Sigd v příštím čísle.

Program Bejt Simcha Září 2003

Sobota 6. září od 10 hodin
Ranní sobotní bohoslužba s rabi
Ronaldem Hoffbergem

Středa 10. září od 19 hodin
Výstup do Izraele a KKL – Židovský
národní fond – setkání se zástupkyní
KKL pro ČR paní Zošou Vyoralovou

Středa 17. září od 19 hodin
Mužské a ženské micvot II – druhá
část přednášky Sylvie Wittmannové

Sobota 20. září od 10 hodin
Ranní sobotní bohoslužba s rabi
Ronaldem Hoffbergem

Středa 24. září od 19 hodin
Selichot – kající modlitby s rabi
Ronaldem Hoffbergem

Pátek 26. září od 18 hodin
Erev Roš Ha-šana

Sobota 27. září od 10 hodin
Ranní bohoslužba na Roš Ha-šana s
rabi Scottem Sperlingem v Libeňské
synagoze (na Palmovce)

PRAVIDELNÉ AKCE
Kabalat Šabat – každý pátek od 18
hodin v Bejt Simcha

Kurz liturgického zpěvu a vedení
bohoslužby s rabínem a kantorem
Michaelem Dushinskym – každou
neděli od 18 hodin

Brigády na Novém židovském hřbitově
(Izraelská ul., u stanice metra Želiv-
ského) každou druhou neděli (v září
pouze neděle 14. 9.) od 10 hodin

BEJT SIMCHA
Mánesova 8, 120 00 Praha 2
Telefon: 222 251 641
E-mail: chevra@bejtsimcha.cz
Web: www.bejtsimcha.cz

NADAČNÍ FOND OBĚTEM HOLOCAUSTU

vyhlašuje

VÝBĚROVÉ ŘÍZENÍ NA PODPORU PROJEKTŮ:

A. Sociálně zdravotní péče se zvláštním zřetelem k potřebám těch, kteří přežili holocaust.

V rámci programu budou přednostně podpořeny:

- sociální služby poskytované dle Standardů sociálních služeb Ministerstva práce a sociálních věcí
- zdravotní služby nehrazené pojišťovnamy nebo hrazené s obtížemi
- terénní služby, služby uvnitř komunity, které podpoří samostatnost a nezávislost klientů, jejich udržení doma v jejich prostředí a které předcházejí sociálnímu vyloučení
- služby, jejichž potřebnost je podložena průzkumem potřeb klientů
- doprovodné společenské aktivity – sociální aktivity židovských komunit – pro členy, sympatizanty (kluby apod.), které budou jasně oddělené od služeb

B. Projekty sloužící k důstojné připomínce obětí holocaustu.

V rámci programu budou přednostně podpořeny:

- projekty zaměřené na veřejnost, místní komunitu apod. a její seznámení

s tématem – doprovodné akce s dopadem na veřejnost

- projekty, které aktivně zapojí veřejnost při realizaci aktivit
- aktivity, při jejichž přípravě a realizaci spolupracuje více realizátorů (je vítána spolupráce s židovskou nebo romskou komunitou)

C. Vzdělávací aktivity v oblasti judaismu.

V rámci programu budou přednostně podpořeny:

- aktivity jedinečné, nové, doplňující „povinnou“ výuku na ZŠ, SŠ, VŠ
- systematické a komplexní aktivity s větším dopadem na společnost
- projekty s jasně specifikovanou cílovou skupinou, dopadem projektu a hodnocením
- aktivity, při jejichž přípravě a realizaci spolupracuje více realizátorů (je vítána spolupráce s židovskou nebo romskou komunitou)

Uzávěrka je 10. října 2003.

Nadační fond obětem holocaustu
Legerova 22/1854, 120 00 Praha 2
www.fondholocaust.cz

Další informace získáte u koordinátora programu Tomáše Vodičky:
e-mail: vodicka@fondholocaust.cz, tel.: 224 26 15 73, fax: 224 26 25 63.

Bejt Simcha se opět chystá otevřít v novém školním roce

KURZY HEBREJŠTINY

Pro bližší informace kontaktujte BEJT SIMCHA (e-mail: chevra@bejtsimcha.cz, telefon 222 251 641 nebo mobil 724 029 929) nebo se přijďte zeptat osobně v úředních hodinách (každé úterý a pátek od 11 do 14 hodin) na adresu Mánesova 8, Praha 2.

ZAJÍMAJÍ MĚ VŠECHNY MINORITY

Karel Cudlín – jeden z nejvýznamnějších českých fotografů – dokumentaristů současnosti. Jeho práce jsou známy široké veřejnosti. Fotografie z prostředí života židovských komunit a Izraele nejen přináší skvělou výpověď o současné realitě, ale jsou i dobrým důvodem položit autorovi pár otázek...

Již z předchozí doby jsou známé vaše skvělé práce se silným sociálním nábojem, zvláště z prostředí romské populace u nás. Jak jste se ale dostal k tématu židovských komunit?

Po pádu komunismu jsem se začal zabývat i dalšími minoritami u nás a jejich dokumentováním. Zajímala mě obnova náboženských a jiných tradic, nejen židovských. Začal jsem jezdit na Východ, na Ukrajinu, kde bylo všechno ještě „čistě“. Při té příležitosti jsem měl možnost vidět i obnovu židovského náboženského života i v chudých částech západní Ukrajiny. Byl

jsem vlastně svědkem toho, kdy do „ničeho“ přišel rabín, kdy byla vrácena synagoga, kdy se začal obnovovat duchovní a náboženský život. Tak jsem si přirozeně vytvořil hezký vztah k těmto místům, lidem i komunitám. Vytvořil jsem si tam přátelské vztahy k lidem, kteří však většinou odešli do Izraele nebo do Ameriky – tedy mladí odcházejí, staří umírají... Tam jsem objevil velké dodržování tradic, které v židovských komunitách jinak vlastně již vymizely.

Podobně tomu bylo i tady v Praze, kde jsem objevil několik starých lidí, jako byl pan Foerlicht, kteří tu tradiční formu udr-

žují. Oni totiž z toho prostředí opravdu pocházejí a byli v něm vychováni. Bohužel jsou velmi staří – o to cennější je tyto zbytky tradic v Evropě zachytit obrazem.

Navázal jste později ve své práci na své první návštěvy Ukrajiny?

Měl jsem možnost pamětníky osobně poznat a sblížit se s nimi. U nás i na Ukrajině. Asi v roce '93 jsem se například v Mukačevu seznámil s tamní židovskou komunitou. Tam jsem také poznal rabína, který začal učit tamní židy, a to bylo mimořádně zajímavé a proto jsem se tam i vrátil. Ještě vloni jsem fotil pro JOINT. ►

► Dokumentoval jsem tam realitu židovského života i aktivity JOINTu na západní Ukrajině.

Zajímáte se nyní jen o židovské komunity?

Ne, to určitě ne. Zajímají mě všechny minority. Nicméně je pravda, že moje práce právě z židovského prostředí jsou nejvíce známé.

Praktikujete nějaké náboženství?

Náboženství neprojektuji žádné. Přes matku mám židovské kořeny, sice malé, ale „cosi“ tam je ... Kdybych se však rozhodl pro nějaké náboženství, určitě bych inklinoval k judaismu. Jistě však ne v ortodoxní podobě, spíše konzervativní nebo liberální. Tedy takové formě, která by mě příliš neomezovala v práci a životě. V židovském prostředí jsem nevyrostl, nemám tedy žádnou židovskou výchovu ani vzdělání. Něco jsem se při své práci a cestách do Izraele dověděl, ale to je asi velmi málo.

Cítíte se být věřícím?

Tak věřícím určitě jsem, avšak svou víru nečerpám z již známého, konkrétního modelu – představy Boha. Věřím totiž, že mě i všechny lidi něco převyšuje a že život má svůj hlubší smysl. Nechtěl bych to však zkoušet pojmenovat ...

Jak na vás působí židovské náboženské obřady jako na pozorovatele a fotografa?

Obřady se vyvíjely tisíce let a dávaly smysl generacím Židů. A jako nakonec u všech náboženství obsahují mysteriózní části, které jsou velmi emotivní a mají také svůj nezastupitelný význam. Já tomu říkám, že jsou „promodlený“. To lze říci i o místech spojených s náboženstvím či určitým kultem. Jsou prostě „promodlený“ a já to tam cítím. Jsou to místa spojená s množstvím vyřčených i nevyřčených tužeb věřících. Například i takové místo, jakým je Zeď nářků, tak na mě působí... Pro mě je pak největší problém dostat tento pocit na fotografický papír. To je opravdu těžké. Jinak fotografování židovských náboženských obřadů je jen málo komplikované. Vizuálně zajímavé věci se dějí o Vysokých svátcích nebo o šábesu. Ale není možné fotografovat v komunitách, které striktně dodržují ortodoxní normy. Po domluvě by to možná šlo, ale považoval bych to za něco nepatřičného, za narušování jejich tradic. Myslím, že by jim to vadilo.

Přesto ale znám vaše fotografie z podobných situací. Jsou tedy nahrané?

Ne, jsou autentické a nikomu to tehdy nevadilo. Je jich ale opravdu velmi málo. Myslím, že ze skutečně ortodoxního prostředí, neexistuje nic. Něco je možné nafotit do zapálení svíček, ale to vlastně ještě není šábes. Možná z druhého sederového dne...

Jak se vám líbí v českých židovských komunitách?

Cítím se tam daleko lépe, než v kterýchkoli jiných náboženských komunitách. Znáám hodně lidí z pražské obce i díky mé ženě Markétě. Mám tam hodně přátel. A chci zdůraznit, že si hodně vážím pana rabína Sidona.

Chystáte nyní něco zajímavého?

Nechci to zakřiknout, ale připravujeme nyní výstavu v Hoffmannově galerii ve spolupráci s Míšou Hájkovou z Židovského

muzea. Neměla by to být jenom moje výstava, ale i jednoho amerického autora a určitou roli by tu mělo hrát i video. Pak v horizontu asi pěti let by měla přijít reedice již rozebrané publikace, kterou vydal Viktor Stoilov v Torstu. Ta by měla mapovat mé práce za uplynulé období. Poté bude mít asi smysl nějaká větší samostatná výstava. Jinak stále vystavuji u nás i ve světě, ale spíše jako jeden z více autorů. Větší výstavu jsem měl například nedávno spolu s Igorem Gilbem v Kyjevě, kde byly fotografie, které jsem vytvořil o židovských komunitách pro JOINT, jak už jsem o tom mluvil. Tahle výstava by měla být malou součástí připravovaného otevření obrovského památníku v Babi Jaru a měla by se věnovat „přeživším“.

Většina médií zaznamenala vaši letošní samostatnou výstavu v New Yorku. Je to patrně váš největší profesní úspěch mezinárodního významu.

Ano. Ta výstava byla v prestižní newyorské Leica Gallery a navazovala na moji samostatnou výstavu tady, předloni. Vystavena byla většina prací, které byly vystaveny i zde v Praze.

Děkuji za rozhovor.

► Michal Spevák

► foto autor a Karel Cudlín

Jedním dechem...

♦ Karel Cudlín, rodák z pražského Žižkova, narozen v roce 1960 v rodině lékaře. Od svých 15-ti let začal fotografovat. Po studiu na Střední škole sociálně-právní v Praze studoval od roku 1983 FAMU, uměleckou fotografii. Mezi studiem pracoval, jako fotoreportér, ve v.d. Fotofrafia Praha. Po studiu fotografuje pro časopis Mladý svět. Po roce 1990 svobodné povolání, reportér deníků Prostor, Lidové noviny a České tiskové agentury. V současnosti svobodné povolání. Žije v Praze, spolu s manželkou, výtvarnicí Markétou, rozenou Vogelovou.

♦ Od roku 1983 devětkrát samostatně vystavoval v Praze. V posledních deseti letech měl samostatné výstavy například ve Francii,

Německu, Rakousku, Bulharsku, Izraeli, Španělsku a USA. Účastnil se více než čtyřiceti společných výstav instalovaných v šedesáti městech Evropy a USA. Nejvýznamnější pak byla výstava na Nejvyšším purkrabství na Pražském hradě v roce 2001 a v Leica Gallery v New Yorku v roce 2003.

♦ Výstavy a publikace o Židech (Izraeli): 1996 Nora Gallery, Jeruzalém, Izrael; 1998 Galerie Franze Kafky, Praha (společně s J. Markem); 1998 nakladatelství Argo knihu „Izrael 50“ (společně s J. Markem); Word of Photography and Video 84/97, Tel Aviv; Metropolis 2000, Tel Aviv.

♦ Získal několik prestižních cen, mimo jiné i šestkrát Czech Press Photo. V roce 1994 a 2001 vydalo nakladatelství Torst jeho monografii.

Fotografie z Prahy a Ukrajiny
Karel Cudlín (počátek 90. let)

HLAVNĚ HODNĚ DĚTÍ

S blížícím se novým židovským rokem jsme si dovolili položit představitelům jednotlivých komunit několik otázek:

1. Co byste si do nového židovského roku nejvíce přáli ve vztahu k životu židovských komunit v ČR?
2. Jak si myslíte, že k tomu mohou přispět jednotlivé komunity a jejich členové?
3. Máte představu, jak by bylo možné vylepšit vzájemnou komunikaci, společenský život a soudržnost uvnitř komunit i mezi nimi navzájem?

Tomáš Jelínek,

předseda Židovské obce Praha

1. Domnívám se, že si rada židovských institucí našla v posledních letech svou vlastní oblast působení, kde dosahují zajímavých úspěchů. Spolupráce se ukazuje jako velice přínosná, pokud existují společné zájmy. Přál bych si, aby byl úspěšně německým fondem budoucnosti odsouhlasen projekt domácí péče pro Prahu, Brno a Ostravu. Hlavně bych si však přál, aby v budoucnu bylo stále více důvodů síly spojovat.

2. ŽOP se v minulosti snažila oslovit ostatní pražské židovské organizace s výzvou ke spolupráci v oblasti kultury, podpory Izraele a památky obětí holocaustu. V uplynulém roce se několik drobnějších akcí uskutečnilo. Myslím si, že vzájemné infomování o vlastních plánech a zvaní na vlastní akce je tou minimální podmínkou pro zlepšení vzájemných vztahů.

3. Nyní je velmi populární vylepšovat komunikaci. Myslím, že v souvislosti s novým rokem by ale velmi pomohlo vzájemné upuštění od osobních nevráživostí, kterými jsou naše vztahy často obtěžkány. Osobní rozhovor je dobrým řešením.

Petr Weber,

předseda Židovské obce Brno

1. Nevratný posun k uklidnění na Blízkém východě a co nejvíce nově narozených slečen a jinochů v našich rodinách.

2. K prvnímu přání asi mnoho ovlivňujících prostředků nemáme, ani jako jednotlivci, ani jako instituce, jen tedy držet palečky. To druhé ovlivnit můžeme přímo (alespoň někteří). A kdož ne (včetně respondenta), ať alespoň pomá-

hají vytvářet přitažlivou, zajímavou a inspirativní tvář našich obcí a spolků.

3. Necht' každý, ať v roli soukromé osoby, zaměstnance či funkcionáře, se chová, jedná a namáhá ve vztahu k ostatním o kousíček lépe a více než by si přál, aby ti druzí se vyjevovali vůči němu. Uvidíte „jak všichni dohromady uděláme moc“.

Židovská obec Ostrava

1. Přáli bychom si rozšířit naši členskou základnu, a to hlavně o mladou generaci, která je v současné době v menšině. Uvítali bychom rabína pro moravské obce, který by k nám pravidelně dojížděl. Také bychom si přáli konečné vyřízení restitučních nároků, o které do dnešních dnů neustále žádáme. A v neposlední řadě bychom si přáli zmírnění a odstranění přetrvávajících antisemitických nálad.

2. Ze strany členů ŽO větší vstřícnost, ochotu a pochopení při řešení všech problémů, spojených s životem obce. Navázání užších pracovních-přátelských vztahů s jednotlivými komunitami.

3. Je třeba si uvědomit, že všechny židovské obce v rámci České republiky nemají stejné podmínky pro svou práci (regionální nezaměstnanost, nedochování židovských památek, průměrný věk členské základny). Vzhledem k tomu je velmi obtížné realizovat jakékoliv aktivity. Naši budoucnost vidíme v mladých lidech, kterých se momentálně naší obci nedostává.

Julius Müller,

předseda Bejt Simcha

1. Přeji si, aby pokračoval relativně bohatý duchovní i společenský život mnohých z nich a aby zahrnoval vzdělá-

vání dětí a mládeže (bez indoktrinace). Rovněž si přeji, aby se navzájem více poznali členové různých komunit mezi sebou. Od toho si slibuji vzájemné obohacení a navázání dlouhodobých vztahů. Tváří v tvář člověk mnohé pochopí. Moc bych si přál, aby zmizely hloupé přežitky a zlé pomluvy vůči Bejt Simcha, která reprezentuje většinu českých reformních Židů, a aby i ostatní měli odvahu prohlásit: chceme praktikovat reformní, tj. ne-elitářské pojetí judaismu. Rovněž bych rád, aby se upevnil vztah komunit k Erec Israel. Z oblasti snů pak alespoň tři federální rabíny.

2. Nerad bych mentoroval, ale v podstatě bych řekl: jedinci mohou přispět posilováním židovské části své identity a aktivní účastí v programech komunity včetně náboženských svátků, ať už ve své místní obci či jinde. Vedení komunity snahou o rozvoj „dovedností vedení“, nasloucháním potřebám komunity a péčí o kvalitu programů. Komunitní práce je také řemeslo. Co se týče vzájemného poznávání se, toho lze docílit jak individuální návštěvou jiné komunity, tak formou společné oslavy svátků či organizované návštěvy. V procesu sblížování komunit/obcí má svou roli i Federace. Že jde o proces, je myslím zřejmé.

3. Podle mého tkví tajemství v sebedůvěře, a dobré a silné vůli každého člena kterékoli z komunit. Všichni můžeme být prezidenty, ne? Ale vážně... myslím, že jen praxí, nikoli slovy či více informacemi, lze docílit výše uvedeného. Nebát se, vyjádřit a hájit svůj názor (v židovském i nežidovském prostředí), rozumět svým potřebám i potřebám jiných, participovat a navštěvovat se navzájem. A slavit společně svátky „b_simcha“ celý příští rok!

TRPKÉ OVOCE NEMOŽNÉ LÁSKY

Byl kdysi dojímavý sovětský film – slouží-li mi paměť dobře, jmenoval se „41-tý“ – o vojačce Rudé armády, která střežila zajatého „bílého“ důstojníka a nakonec se strážkyně a strážžený do sebe zamilovali. Příběh byl dojímavý, protože byl lidský a protože líčil nemožnou lásku. Takové příběhy se však stávají skoro v každé válce, skoro za každé okupace, zejména trvá-li dlouhá léta.

Izraelská okupace obsazených palestinských území trvá už víc než 36 let. To je příliš dlouhá doba, než aby se některý izraelský voják nezamiloval do hezké palestinské dívky a aby některé hezké palestinské děvče jeho lásku neopětovalo. Není to jednoduché, protože mladé Palestinčanky jsou svými rodinnými příslušníky přísně sledované – ale láska nezná nemožnosti. Také láska izraelského důstojníka Rona a mladé Palestinčanky Hanan překonala všechny překážky. Důstojník vzal svou milou na nelegální dovolenou a kdesi na jihu Izraele spolu strávili několik nezapomenutelných dní. O devět měsíců později se z jejich lásky narodila malá Nur.

Všechna jména jsou přirozeně smyšlená. O této nemožné lásce se nikdo nesměl dozvědět. A o trpkém ovoci jejich lásky ještě mnohem míň. Ron byl ženat, vůbec neměl – a nemá – v úmyslu opustit svou manželku, ani se jí přiznat ke své zakázané lásce. Hanan by se i dnes stala obětí krevní msty svých bratrů, kdyby se dozvěděli, že „zprznila svou čest“ i čest své rodiny – a ještě k tomu s Izraelcem. Dokonce i život Nur by byl v nebezpečí. Hanan tajně porodila Nur v domě své vzdálené – a velmi osvětlené – příbuzné, žijící v Izraeli. Své tajemství střeží dodneška, se svou dcerou se nikdy nesetkala. Izraelský otec o ní nechce ani slyšet. Nur žije u svých arabských příbuzných v Izraeli, kteří ji přijali za svou a milují ji jako svou vlastní. Ba snad ještě víc.

Jenže Nur neexistuje. Tedy, oficiálně neexistuje. O jejím narození není veden žádný záznam, není vedena v matrikách, nemá rodný list, oficiálně nemá jméno, nemá osobní legitimaci, nemůže mít zdravotní pojištění. Chodí do školy – už jí je deset, ale nemůže dostat vysvědčení od ministerstva výchovy, protože úředně ne-

xistuje. Starosta obce, jenž o její existenci přirozeně ví – tak jako celá obec – ji na konci školského roku vystavuje ručně psané neoficiální vysvědčení. Její příbuzní, kteří ji vychovávají, by ji chtěli oficiálně adoptovat, narážejí však na zdi nechápavé a netečné byrokracie: byrokraté nedokážou najít příslušný paragraf, jenž by umožnil adoptovat neexistující dceru neexistujícího biologického otce a neexistující biologické matky.

O kafkovském osudu palestinského děvčete se dozvěděla vojenská zpravodajka izraelského rozhlasu, Carmela Menaše, která i tentokrát – jako v mnoha dřívějších případech – projevila iniciativu a nápaditost. Uveřejnila příběh děvčete a obrátila se na ministerstvo vnitra, aby případ nešťastné Nur vyřešil. Naštěstí funkci ministra vnitra nyní zastává člen liberální strany Avraham Porat, jenž pro problém projevils pochopení a slíbil, že se pokusí najít východisko z byrokratického labyrintu. Podaří-li se mu to, malá Nur bude mít konečně vlastní jméno, vlastní rodinu a vlastní osud.

► Yehuda Lahav, Tel-Aviv

► Ilustrační foto: Vojtěch Páv

CESTOU DO SEVEROVÝCHODNÍCH ČECH

ZPrahy je možné v rámci jednodenního výletu navštívit města Jičín, Hořice v Podkrkonoší a Nový Bydžov. Při cestě do Jičína je zajímavou možností malá zajižďka do vesničky Veselice, na jejímž severním okraji se nachází židovský hřbitov založený v polovině 18. století. Na hřbitově o rozloze 1.727 m² je dochováno asi 250 náhrobních kamenů od druhé poloviny 18. století do r. 1938. V severní části zdi jsou zazděny dvě kvadrátní stély, spadající svým charakterem do 18. století, v jejich blízkosti nad dětským hrobem se nachází atypická stéla s dvojicí andělíčků. Hrobnický dům je využíván od r. 1949 jako rekreační objekt. Hřbitov je volně přístupný. Ve Veselici Židé bydleli od počátku 18. století, ale jednalo se jen o několik málo rodin. K bohoslužbám se scházeli v roubené modlitebně v sousední obci Domousnice. Tento dům čp. 59 je v současné době využíván k rekreačnímu bydlení.

Jičín, který je jednou z bran Českého ráje a městskou památkovou rezervací, láká k návštěvě svým krásným historickým náměstím, Valdickou branou, zámekem, řadou dalších pozoruhodných památek i krásným okolím, ale neméně zajímavé jsou i židovské památky.

Židovské osídlení v Jičíně je v písemných pramenech doloženo od poloviny 14. století, židovská náboženská obec od první poloviny 17. století do nacistické okupace. Za Albrechta z Valdštejna byl Jičín sídlem jeho finančníka Jakuba Baševího z Treuenburgu.

R. 1651 ve městě bydlelo 9 rodin, r. 1738 – 14 rodin, od konce 18. století do poloviny 19. století kolem 20 rodin, r. 1880 – 358 Židů, r. 1900 – 216 Židů a r. 1930 – 119 Židů. Ve městě se narodili houslista a čestný ředitel orchestru Národního divadla v Praze Joseph Markus (1853–1926 Praha), spisovatel a literární kritik Karl Kraus (1874–1936 Vídeň) a pražský literární kritik Ernst Pollak (1886–1947 Londýn).

Domy Židů byly od 17. století soustředěny v Židovské ulici severně od náměstí; r. 1654 byly pouze dva, r. 1842 osm domů v majetku Židů stávalo ve východní části ulice. Šest domů je v přestavbách zachováno včetně klasicistního domu čp. 100, v němž sídlila židovská škola a rabinát.

Synagoga v Židovské ulici byla postavena pravděpodobně ve druhé polovině 18. století (snad r. 1784), přestavěna byla po požáru r. 1840. Až do druhé světové války sloužila bohoslužebným účelům, po ní jako skladiště. Od roku 2002 je rekonstruována do původní podoby a bude využita ke kulturním účelům. V interiéru je dochován barokní svatostánek. Představuje mimořádně čistou podobu drobné klasicistní synagogy s vnějším krytým schodištěm na ženskou galerii.

Hřbitov se nachází 1 km severovýchodně od města v polích na okraji lesa Obory. Založen byl roku 1651, nejstarší náhrobky pocházejí z téže doby, poslední pohřeb se konal roku 1949. Na ploše 1.822 m² je dochováno asi 300 náhrobků, mezi nimi

barokní a klasicistní stély, hodnotná gotizující díla i díla významných autorů 20. století (Feuerstein, Štursa). V malé márnici je instalována pamětní deska věnovaná obětem nacismu. Hřbitov je obehnan asi 2 metry vysokou ohradní zdí a uzamčen, synagoga je v současné době v rekonstrukci; informace o otevření hřbitova a synagogy je možno získat v kanceláři Matana a.s., tel. číslo 272 739 045 nebo 272 734 609.

Na budově vlakového nádraží byla r. 2003 odhalena pamětní deska připomínající transporty Židů z Jičína a okolí do Terezína.

Hořice v Podkrkonoší jsou známé jako město kamene a sídlo známé kamenické školy, ale v minulosti se proslavilo díky starobylosti a významu židovského osídlení.

Židé jsou v Hořicích doloženi od r. 1524, v polovině 18. století ve městě bydlelo kolem 22 rodin, r. 1811 asi 48 rodin, nejsilnější židovská komunita tu bývala kolem poloviny 19. století (r. 1857 – 405 Židů), r. 1880 – 308 Židů, r. 1900 – 198 Židů, r. 1930 – 73 Židů. Z Hořic pochází známý spisovatel a filosof Fritz Mauthner (1849–1923 Meesburg, Německo).

Ghetto se nachází severně od náměstí a bylo tvořeno dvěma ulicemi – Karlovou (ulice vedoucí z náměstí k severu) a Tovární (kolmá ulička vyběhající k západu). Židovské domy tu byly soustředěny od konce 17. století, r. 1728 je uváděno 6 židovských domů, r. 1841 už 20 domů v majetku Židů; přibližně polovina z nich je v přestavbách zachována. V domě čp. 50 bývala rituální lázeň – mikve.

Synagoga v Tovární ulici, severně od náměstí, byla postavena v letech 1726–1729 jako dřevěná, v letech 1765–1767 byla postavena nová, zděná synagogální budova. Po požáru r. 1859 byla opravena v novoro-

Márnice na jičínském hřbitově

V Hořicích se zachovala i část domů židovského ghetta

mánskému slouhu. V 80. letech 19. století byla zřízena nová ženská galerie, poslední větší renovace proběhla r. 1902. Poslední židovské bohoslužby se v synagoze konaly v polovině 30. let 20. století. Po druhé světové válce zůstala 7 let opuštěná, od r. 1952 dodnes je využívána Církví československou husitskou k bohoslužebným účelům. V sousedním domě bývala od konce 18. století do 80. let 19. století židovská škola s bytem rabína, v letech 1882–1898 škola sídlila v domě čp. 167 na náměstí. Klíče od synagogy jsou uloženy v městském muzeu.

Starý hřbitov se nachází 300 metrů severně od náměstí mezi ulicemi Škrétovou a Čechovou. Založen byl ve druhé polovině 17. století (snad r. 1678), několikrát byl rozšiřován, naposledy v r. 1878, kdy dosáhl rozlohy téměř 4.000 metrů čtverečních. Náhrobní kameny v počtu asi 800 kusů jsou dochovány od r. 1679, poslední pohřeb se uskutečnil r. 1902. Pohřbeni jsou zde údajně vojáci z napoleonských válek. Márnice z r. 1776 je přestavěna na garáž, hřbitovní dům čp. 359, původně s výrazným portálem a nápisovou kartuší, je přestavěn k obytným účelům. Klíče od starého židovského hřbitova jsou uloženy na Městském úřadu.

Nový hřbitov se nachází 1 km jihovýchodně od náměstí, na svatogothardském vrchu v bezprostředním sousedství městského hřbitova. Založen byl r. 1897 na ploše 3.551 m² a pohřbívalo se na něm až do počátku II. světové války. R. 1943 byla část pozemku prodána Městu Hořice, takže dnes činí rozloha hřbitova 1241 m². Dochována je pouze zeď, obřadní síň z r. 1900, sloužící

potřebám městského hřbitova, a jeden náhrobní kámen bez epitafu. Ve druhé polovině 60. let 20. století byly všechny náhrobky odvezeny, poslední čitelný, patřící Juliu Kantorovi, zesnulému v r. 1923, zmizel po r. 1997. Část areálu u hlavního vchodu byla r. 1945 využita jako pohřebiště sovětských vojáků. Hřbitov je volně přístupný.

Na městském hřbitově se nalézá hrobka rodiny Levitovy, kterou proslavil především univerzitní profesor MUDr. Jan Levit, umučený v Osvětimi.

Poslední zastávkou je Nový Bydžov, prohlášený díky pěknému náměstí i dalším památkám městskou památkovou zónou.

Nepočtené židovské osídlení je v Novém Bydžově doloženo v průběhu 15.–17. století, r. 1536 byl vzrůstající počet Židů redukován částečným vypovězením, k dalšímu přechodnému úpadku židovské obce došlo za třicetileté války. Od 18. století až do první poloviny 19. století ve městě bydlelo 80 až 135 rodin, další početní nárůst je doložen po polovině 19. století (maximum r. 1868 – 1024 Židů), poté postupný pokles počtu Židů ve městě: r. 1880 – 583 Židů, r. 1900 – 307 Židů, r. 1930 – 84 Židů. Židovská náboženská obec existovala do druhé světové války. Z Nového Bydžova pochází známý spisovatel a pedagog Peter Beer (1758 – 1838 Praha).

Židovské domy byly soustředěny od 16. století v ghettu, které bylo původně tvořeno několika ulicemi s malým náměstím, severovýchodně od dnešního hlavního Masarykova náměstí. R. 1620 je v něm doloženo 6 domů, r. 1723 – 34 domů a r. 1833 již 41 domů. Při požáru r. 1901 byla většina domů těžce poškozena a následně (s výjimkou několika z nich na západním a jižním okraji areálu) zbořena, parcely jsou dodnes nezařazeny a změněny na park. Židovská radni-

ce (dům čp. 1387 v Husově ulici), východně od bývalého ghetta, je zajímavá bohatě členěnou gotizující fasádou.

Synagoga – 100 metrů severovýchodně od Masarykova náměstí uprostřed prostoru bývalého ghetta byla postavena r. 1568, přestavěna byla r. 1660, r. 1719 byla nově postavena po požáru, zřejmě už jako zděná. Opětovně byla přestavěna r. 1838 (tehdy měla obytnou část s rabínským bytem), secesně byla upravena r. 1902. Bohoslužebným účelům židovské náboženské obce sloužila do druhé světové války, od r. 1950 dodnes ji jako modlitebnu využívá Českobratrská církev evangelická; přístupná je v době bohoslužeb.

Starý hřbitov v ul. Komenského, 400 m jižně od náměstí T. G. Masaryka, byl založen r. 1520, rozšířen byl r. 1735. Na ploše 5364 m² je dochováno kolem 1500 náhrobních kamenů, nejstarší z r. 1577, nejmladší z r. 1885, mezi nimi řada velmi cenných náhrobků barokního a klasicistního typu s bohatou symbolikou a několik tumb. Výjimečný je náhrobek ze 17. století s ratolestí a lidskou tváří v ozdobné kartuši. Patří k nejcennějším hřbitovům v Čechách. Klíče od tohoto židovského hřbitova jsou uloženy v městském muzeu a na stavebním odboru městského úřadu.

Nový hřbitov se nachází v ul. V Aleji, na západním okraji města, vedle městského hřbitova, při silnici do Skochovic. Založen byl r. 1885 jako samostatná součást městského hřbitova. Na ploše 3709 m² dochováno 400 náhrobků od doby založení do 50. let 20. století. Hřbitov je přístupný od pondělí do pátku od 7.00 do 14.30 hodin. Další informace v kanceláři Matana a.s. na výše uvedených telefonních číslech.

► Blanka Rozkošná

► Foto: archiv autorky

Synagogu v Novém Bydžově dnes využívají evangelíci jako modlitebnu

Zámky v plamenech – Život dítěte za války

MAGDA DÉNESOVÁ (vydalo nakladatelství Triton)

Zákony proti Židům neustále přitvrzovaly a přinášely s sebou útrapy a ponižování. Nová protižidovská nařízení se objevovala každý den v novinách a rovněž se vyvěšovala na zdech budov. Od Židů se požadovalo, aby nosili žlutou hvězdu, deset centimetrů v průměru, našitou na oblečení přímo nad srdcem. Bohatí i chudí byli násilně sestěhováni do domů označených žlutou hvězdou. Vydávaly se zvláštní přidělové karty s omezenou nákupní hodnotou. Bylo nebezpečné chodit po ulicích. Spojenci se připravovali k bombardování a obyvatelé Budapešti nacvičovali poplach ve sklepních krytech. Smrt hrozila odevšad. Uniknuvší očití svědci potvrzovali zvěsti o deportacích a plynových komorách. Zdálo se, že budoucnost je zrušena. Někteří z nově vytvořených podřadných obyvatel usoudili, že nejlepší odplatou bude, když si sami vezmou život. Když v březnu 1944 Němci vstoupili do Budapešti, počet sebevražd vzrostl geometrickou řadou. Útrapy pokračovaly i po „osvobození“ maďarské metropole Rudou armádou. Někteří osvoboditelé se chovali hůř než nacisté. A ze zoufalé touhy lidí po šťastnějším životě začalo klíčit zlověstné semínko komunismu. Většina v něm vidě-

la naději, málokdo plevel, který brzy zamoří nejen Evropu... O tom všem vypráví pozdější občanka USA a psychoanalytička Magda Dénesová, které v době holocaustu bylo deset let.

Jak poznal celý svět z Deníku Anne Frankové, o důsledcích šílených paradoxů války pro civilní obyvatelstvo nevypovídá možná nejlépe dospělý člověk, ale nadané dítě.

Magda Dénesová se ve svých vzpomínkách obrací ke své zkušenosti židovského dítěte ve válečné Budapešti, kdy musela snášet hlad, strach i ponižování, přežít smrt milovaného bratra i ztrátu domova. Podobně jako Anne Franková i Magda Dénesová byla za II. světové války dítětem, které se muselo skrývat. Jenže pro ni život v utajení znamenal neustálý útek, časté změny místa úkrytu, opakované odlučování od rodiny.

Magdě Dénesové bylo pět let, když v roce 1939 její otec, bohatý maďarský židovský vydavatel odešel do Ameriky – poté, co mu úřady zabavily jeho noviny. Magdu, jejího dvanáctiletého bratra Ivána a jejich matku nechal v Budapešti, aby se s válečnými podmínkami vyrovnali sami.

Autorka bez sentimentu vypráví, jak se zbytkem rodiny přežila léta skrývání

v Maďarsku, pokračující strádání po osvobození Budapešti sovětskými vojsky i poválečnou odyseu, kdy s dalšími židovskými běženci prchají přes Německo, Francii a Španělsko vstříc novému životu v neznámém světě.

Její strhující kronika strašné doby je novým, mimořádně působivým příspěvkem ke svědectví těch, kdo přežili holocaust.

Ukázka z knihy:

...Vysvětlili mi vše jednoduše: Vedeme velmi bídný život. A bude ještě mnohem hůř. Mohli by nás rozdělit. Nebylo by lepší, kdybychom všichni společně potichu usnuli a neměli už žádné nesnáze, strach ani hlad?

„Jistě,“ měla jsem na jazyku, když mě bratr přerušil. „Oni tím nemyslí spánek. Oni tím myslí smrt. Chtějí, abychom všichni společně zemřeli. Máš jeden hlas.“

„Ty jsi jazýček na vahách,“ řekl Ervin a hystericky se rozesmál. „Dědeček, Iván a já jsme volili ne. Babička, moje máma a Margit není volili ano. Takže rozhodnutí je evidentně na tobě.“ Teď už se smál tak divoce, že mu po tvářích stékaly proudem slzy.

Nechápala jsem to. Každý vypadal tak hrozně rozčileně, a přitom tu nebyly známky žádné předchozí hádky, pokud jsem viděla. Pohlédla jsem na bratra. Téměř neznatelně zavrtěl hlavou.

„Ne,“ řekla jsem. „Ne. Hlasuju ne.“...

Osudy z temných časů

BEDŘICH RÓNA

(nakladatelství GplusG)

Osobní svědectví o holocaustu. Autorem je Bedřich Róna (* 1930 v Jelšavě, Slovensko). Autor v knize popisuje soužití slovenského a židovského obyvatelstva na Slovensku od 30. let 20. století, atmosféru rostoucího antisemitismu i dramatické okamžiky druhé světové války. Příběh holocaustu pro něj ovšem nekončí osvobozením Československa, ale poukazuje na antisemitismus, který propukl bezprostředně po konci války, v padesátých letech a probleskuje až do dnešních dnů. Jeho vidění je „jiné“ právě neskrývaným hněvem a zaujatostí.

Vzpomínky (1913–1945)

EDUARD GOLDSTÜCKER (nakladatelství GplusG)

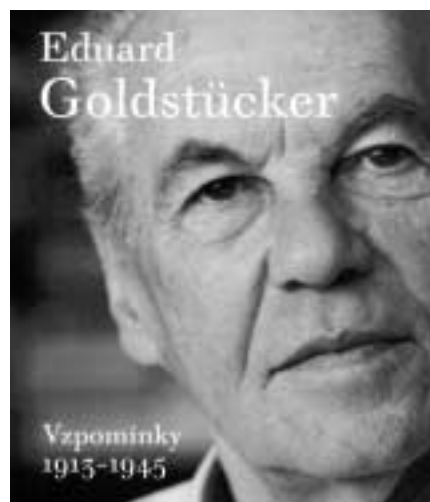
Eduard Goldstücker patří k celebritám poválečného Československa. Diplomát, germanista, kafeolog, vůdčí postava Pražského jara 68, emigrant, vysokoškolský pedagog na předních světových univerzitách – svědek a protagonista klíčových událostí minulého století.

Ve svých vzpomínkách se vrací do dětství stráveného na slovenské Oravě, k době studií v Košicích a v Praze, k politické angažovanosti studentů a kulturní atmosféře Prahy v třicátých letech. Rozběh mladého člověka přerušila nacistická okupace. Po útěku do Anglie završil svá studia v Oxfordu a po skončení války byl Dr. Eduard Goldstücker zařazen do československé delegace na mírové konferenci v Paříži, později byl jmenován prvním vyslancem ČSR v Izraeli.

Opravdu mě tíží můj středoevropský židovský osud? Po větší část života jsem se domníval, že se mi podařilo vyhnout se mu, vymknout se z jeho spárů. Myslel jsem si, že jsem se stal součástí světa, v němž on již nemá platnost. Zahubil však všechny, kdo mě rodově spojovali s minulostí... a na mne si počíhal přesně tam, kde jsem to nejméně očekával.

► Eduard Goldstücker

(E.G.) Patřil k nejváženějším stálým hostům Goethova institutu v Praze, stal se nositelem prestižní ceny Theodora Lessinga a Goethovy medaile, členem Saské akademie umění, čestným předsedou české společnosti J. W. Goetha... Bezesporu zasloužené pocty. To nejvážnější vidím ovšem jinde.

Eduard Goldstücker byl člověk, který – veškerým svým bohatým věděním, neúnavným konáním, prací, a to na pozadí převratné rozporuplné doby a navzdory jí a svým osudným omylům – se vždy a všude zastával lidských práv.

► Lenka Reinerová

Veselý nebo Lustig

RICHARD GLAZAR, ilustrace:
Paľo Čejka (nakladatelství GplusG)

Kniha Veselý nebo Lustig je poslední, nedokončené dílo Richarda Glazara. Autor zde vytvořil koláž ze svých vzpomínek a ze známých i méně známých židovských anekdot. Rámecem vyprávění jsou Glazarovy vzpomínky od dětství po šedesátá léta: Jak veselá byla babička Karolina? Odlehčení přináší řada anekdot: Co si nemohl pan Rothschild opatřit? O tom, že humor a vtip nerespektuje hranice, nás Richard Glazar přesvědčuje svými příběhy z různých míst i dob. Ocitáme se spolu s ním v poválečném Československu, v nově vzniklém Izraeli, také v období protektorátu a první republiky. Přináší příběhy se sebeironií, moudrostí i laskavostí – „židovský vtip je halt židovský vtip.“

(ukázka) ...Zdá se ale, že s poněkud jmen to fungovalo hlavně tam, kde šlo o změnu jmen vyslovené židovských, jako například Mordechaj ben Meir nebo třeba Ibrahim ibn Gersom. Jak si jinak vysvětlit, že *ausgerechnet* v Čechách a na Moravě se u židů mužského i ženského pohlaví setkáváme se jmény jako Muž, Radocha, Žalman, Hošek, Kolínský, Květná, Babka, Veselá (a hele, ještě ne Lustigová ...), Dubovský, Polák, Poláček, a to prosím už někdy z druhé poloviny čtrnáctého století, tedy dávno před bělohorskou pohromou.

Je to zamotané. Vím například, že cukrář Roubíček v Kolíně za mostem na druhé straně Labe žid nebyl a Roubíček z železářství ve městě žid byl. Vím, že Roubíček cukrář dělal zmrzlinu, která se táhla jak slehaná smetana a taky tak chutnala. Nevím, jak dobré byly železářské artikly Roubíčka z města, vím ale, že dovedl znamenitě vyprávět vtipy. Například ten o dvou dcerách, nejbohatších a nejošklivějších dědičkách židovské rodiny v Praze.

„Podívej, na druhé straně jdou dvě nejbohatší partie snad z celé země,“ upozorňuje Pražák svého přítele, který je u něho na návštěvě z venkova.

„Ty musíš vidět zblízka, co kdyby ...“ nedá se venkovan zadržet a přebíhá v Praze na Příkopech na druhou stranu. Brzy se vrací a na tázavé gesto pražského přítele odpovídá: „Všemohoucí je spravedlivý.“

O jiném Roubíčkově mi kdosi vyprávěl v době, kdy se na nás sneslo temno z černých uniform esesmanů. Přišlo pár těch hochů do visky o několika číslech, ani pořádnou hospodu tam neměli, jen jeden domorodec měl doma v kuchyni výčep.

„Hostinský, jak to že tady nemáte podle fóršriftu nápis Židům vstup zakázán?“ zeptali se ho hosti s lebkou a hnáty na čepicích.

„U nás je to, vašnosti, vlastně zbytečný,“ vysvětloval výčepník, nově povýšený na hostinského. „Ale dám do večera, než začnou chodit lidi, to dám do rychtiku.“

Večer byl za okenním sklem připevněn papír, odštířžený z pytlíku, a na něm bylo navlhčenou inkoustovou tužkou napsáno: „Roubíček sem nesmí.“

Richard Glazar (1920-1997)

Narodil se v pražské židovské rodině. Absolvoval gymnázium, ale z rasových důvodů nemohl pokračovat ve studiu na vysoké škole. Do září 1942, kdy byl deportován do Terezína, pracoval jako zemědělský dělník. Z Terezína byl transportem poslán do koncentračního tábora Treblinka a stal se jedním z účastníků treblinské vzpoury vězňů. Shodou šťastných náhod se mu podařilo utéct a dostat se až do německého Mannheimu, kde získal práci v místní kovárně a pracoval až do osvobození americkou armádou. Po válce se vrátil do Prahy, vystudoval ekonomii, cizí jazyky, pracoval v zahraničním obchodu, ve Výzkumném ústavu výstavby a architektury a nakonec v ČSAV. Po sovětské okupaci byl jemu i jeho rodině poskytnut politický azyl ve Švýcarsku.

Příběh treblinské vzpoury a útěku z Treblinky sepsal Richard Glazar hned po válce, v roce 1945. O zvěrstvech holocaustu vydával svědectví celý život. Byl jedním z klíčových svědků Lanzmannova filmu Šoa, který patří k nejdiskutovanějším dílům na téma holocaust. Byl také

JEDEN NÁROD A NEDOKONALÍ HRDINOVÉ

*Draša k haftarě, kterou přednesl v Bejt Simcha na Erev Šabat dne 13. června 2003
pan Yechiel Bar-Chaim, zástupce JOINTu pro Českou republiku*

Z deníku Franze Kafky, zápis z 1. listopadu 1911:

Dnes jsem se s velkým zápalem pustil do čtení Graetzových „Dějin Židů“. Protože moje touha dávno předběhla čtení, bylo to pro mne z počátku mnohem podivnější, než jsem si představoval. Musel jsem se tu a tam zastavit a odpočinout si, aby se mé židovství mohlo vzpamatovat. Nicméně na konci už jsem byl uchvácen nedokonalostí prvních osídlení v nově dobytém Kanaanu a pravdivým předáním nedokonalostí populárních hrdinů (Jozue, soudci, Eliáš).

Paraša a haftara pro tento týden poskytují dva naprosto odlišné obrazy am Jisrael, ačkoliv je mezi nimi poměrně krátký časový odstup.

Paraša pro tento týden (začíná v knize Bamidbar, tedy knize Numeri 4:21) se odehrává během putování izraelského národa Sinajskou pouští.

Haftara (téměř celá 13. kapitola knihy Soudců, přesně 13:2-13:25) se zabývá obdobím, kdy izraelský národ vedli soudci, poté co se dvanáct izraelských kmenů usídlilo v Erec Jisrael.

Putující nomádi.....lid usazený ve své vlastní zemi.

Rád bych vysvětlil, jak velký je rozdíl mezi dvěma obdobími, popisovanými ve zmiňovaných textech. Dovolte mi proto citovat agadický příběh:

K čemu můžeme přirovnat am Jisrael ve dnech, kdy soudcové soudili (tak jako Šimšon, Samson, ústřední postava naší dnešní haftary)?

Ke králi z masa a kostí, který získal domy, otroky a otrokyně. Některým z nich bylo šest let, jiným pět, dalším čtyři nebo tři roky, některým dva nebo dokonce jen jeden rok. Král je usadil u svého stolu, jedli to, co jedl král, pili to, co pil král, vychoval je, poskytl jim přístřeší, zasadil pro ně vinnou révu, stromy a jiné plodiny.

Pak jim řekl: dávejte pozor na tyto rostliny, na tuto révu a na tyto stromy. Ale oni, protože jedli a pili, povstali a vykopali révu, pokáceli stromy, vytrhali rostliny a zničili příbytky.

Když přišel král a viděl, co udělali, odtáhl se od nich a řekl: „Hleďte, chovají se jako děti v domě svého pána. Co s nimi mám učinit?“

Všechny je shromáždil a potrestal bitím, ale oni to dělali znovu a znovu.

A takový byl izraelský národ pro svého Otce v nebi v oněch dnech, kdy soudcové soudili. Svými skutky sešli na scesti a byli pak vydáni do rukou nepřátel. Když však se navrátili a činili pokání, ihned v tom okamžiku je HaKadoš Baruch Hu vykoupil.

V době putování pouští se izraelský národ skutečně sytil z královského stolu, jedli a pili co jim On dal a sídlili v příbytcích, které jim poskytl. Každý z těch, kteří vyšli z Egypta, byl zařazen do své rodiny, která byla součástí kmene, každý kmen pak měl své určené místo v rámci celého izraelského lidu, který se řídil příkazy velekněze. Ten sám se pak podřizoval striktním pravidlům v přístupu do Stanu setkávání (Ohel Moed), místa Boží přítomnosti mezi syna Izraele. Ohel Moed sám byl postaven podle přesného zadání, předaného Mojžíšem, jehož funkcí bylo předávat Dvar Adonaj, slovo Boží. Bůh je oním králem z našeho příběhu.

A skutečně také naše paraša začíná slovy „va-jedaber adonaj le-moše lemor“ – „a mluvil Hospodin k Mojžíšovi řka“.

Uběhlo pár let a izraelské kmeny vycházejí z pouště a usazují se v Erec Jisrael. Jak vypráví naše agada, jedli a pili a vybudovali si příbytky. Podívejme se teď, co se stalo s oním skvělým, dokonale zkonstruovaným systémem, který jsme mohli pozorovat v poušti.

Z knihy Soudců lze snadno vypožorovat, že celý ten řetězec příkazů, pravomocí a komunikace se rozpadl. Zůstaly jen dva konce řetězu. Ruach elohim – duch Boží....a vyvolený vůdce (v podstatě o nic víc než soukromá osoba).

Ačkoliv mu jejich osud není lhostejný, Hospodin se nyní od Svého lidu distancuje. Minulostí je ohel moed, stále místo Jeho přítomnosti a On odpovídá, zdálo by se, jen tu a tam, vyslyší jen vybrané prosby.

Jediným stále viditelným spojením je soudce Šimšon.

Narodil se ve víceméně neznámé rodině, neznáme ani jméno ►

► jeho matky. Ačkoliv je nazirem, zasvěceným od narození Hospodinu, jeho hlavní charakteristikou nejsou duševní kvality, ale fyzická síla. Podléhá svým osobním chutím a vášním. Je ješitný a vychloubá se. Kromě jednoho jediného prohlášení „soudil Izrael po dvacet roků“ nenacházím žádnou spojitost mezi ním a Dvanácti kmeny. Šimšon se opakovaně dostává na cestí a je skutečně vydán do rukou nepřátel. Svého vykoupení dosáhne jedině aktem sebedestrukce.

Jakou vzdálenost jsme urazili mezi jedním historickým okamžikem na Sinaji a jiným momentem v Erec Jisrael! Od národa, zaměřeného na svého Boha a jeho zaslíbení, k jedinci, který prožívá své v podstatě soukromé drama, Král a jeho záměry jsou kdesi v pozadí.

A zde končí draša.

S vašim svolením bych však ještě nabídl k úvaze jeden historický moment. Náš

život jako Židů dnes. Je jisté, že ona jednotná a harmonická struktura, která provázela naše předky na poušti, je pryč. Na druhou stranu ona představa, že jedinec může žít jako Žid sám a mít rezervovaný individuální komunikační kanál k Bohu Izraele – tak jak to vypadá v Šimšonově příběhu – tato představa již byla zdiskreditována.

A tak dnes nejsme v oné první situaci ani si nepřejeme být v té druhé, každý z nás se snaží přemostit tu propast mezi oběma póly, každý po svém a dle svého uvážení.

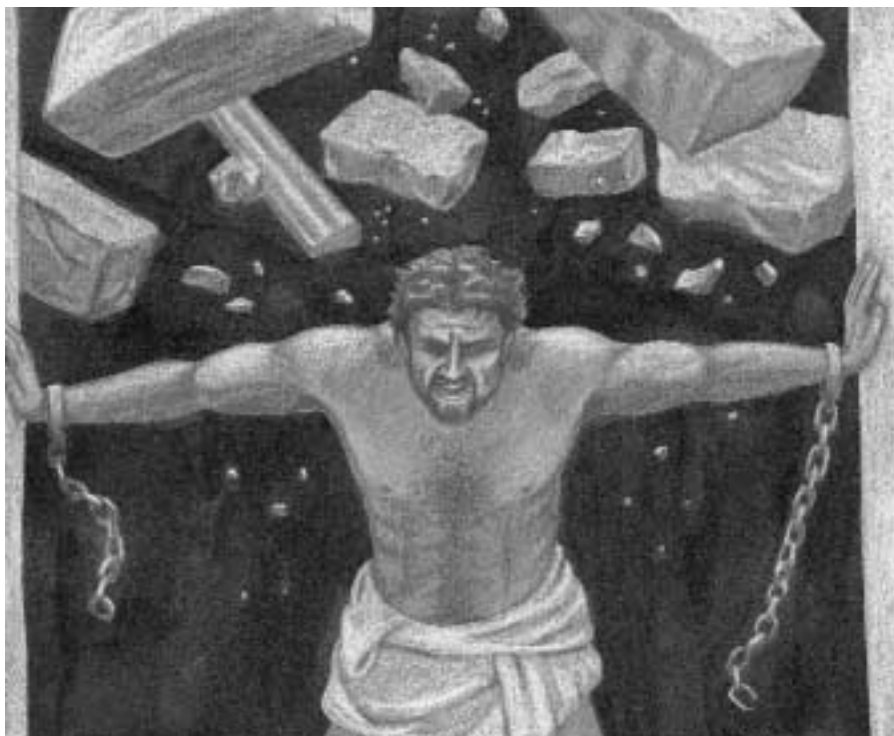
To, že se tu dnes scházíme, je odrazem této zkušenosti.

Toda raba!

► Yechiel Bar-Chaim

► Přeložila: Kateřina Jelínková

► Ilustrace: Lucie Lomová

JAK ZÍSKÁVAT MASKIL?

a) v elektronické podobě na www.maskil.cz

b) v tištěné podobě za cenu poštovního a balného; pošlete, prosím, svoji žádost na adresu Bejt Simcha, Mánesova 8, 120 00 Praha 2, tel./fax: 222 251 641, e-mail: maskil@maskil.cz (to je důležité zejména pokud platíte bankovním převodem, neboť v tomto případě se jinak nedozvíme adresu, na niž máme Maskil zasílat); výše poštovního a balného je **v ČR minimálně 250,- Kč ročně;** uvedený obnos nám laskavě zašlete **složenkou nebo na bankovní účet číslo 86-8964110227/0100** u Komerční banky, variabilní symbol je 8888888888 (10x8)

Tištěnou verzi časopisu je rovněž možné si vyzvednout osobně přímo v Bejt Simcha, a to buď v době, kdy se zde konají nějaké akce nebo v hodinách pro veřejnost (každé úterý a pátek od 11 do 14 hodin), po předchozí domluvě i jindy.

ULPAN IVRIT

S ochnut jako každý rok otevírá kurzy moderní hebrejštiny. Pokud jste se rozhodli, že je nejvyšší čas naučit se hebrejsky, nebo vypilovat své současné znalosti, pak se dostavte v době zápisu, tj. od pondělí 1. 9. do čtvrtka 4. 9. a dále od pondělí 8. 9. do čtvrtka 11. 9. 2003 od 9 do 19 hodin do naší kanceláře v Jáchymově 3. Zde vám poskytneme bližší informace. Ty je rovněž možné získat na tel. 224 810 099, 224 810 110 a 224 810 118.

Vlastní výuka bude letos zahájena od úterý 7. 10. v prostorách Lauderovy školy.

Cena byla pro tento rok stanovena na 2000 Kč/rok (1 hodina týdně) a 3000 Kč/rok (2 hodiny týdně). Studenti a důchodci mají slevu – 1000 Kč nebo 1500 Kč/rok.

► Na viděnou se těší

Zoša Vyoralová a Irena Šváblová

Dne 7. 9. 2003 u příležitosti „Evropského dne židovské kultury“ bude zpřístupněna na ŽO v Ostravě výstava hebrejských textů v dřevorezbách a paličkované kraje. Autory vystavených děl jsou manželé Vladimír a Alena Ptaszкови, sympatizanti této obce. Výstava potrvá do konce září a je ji možno shlédnout v úředních hodinách – bližší informace na tel. 596 621 354 – sekretariát. Zveme širokou veřejnost!

Roubíček & spol.

◆ *Přistane-li na telavivském letišti letadlo se stovkou repatriantů ze Sovětského svazu, určitě jich přinejmenším padesát ponese pouzdra na housle. Zbývajících padesát, co neponesou nic, to jsou klavíristé.*

◆ *Ježíš kráčí pouští a náhle potká slepého velebného starce.*

„Co tady hledáš, dobrý muži?“

„Hledám syna,“ opáčí stařec.

„Možná, jsem ho potkal, popiš mi ho,“ vyzve ho Ježíš.

„Je ušlechtilý, plný lásky a dobroty a v rukou i v nohou má hřebíky,“ rozeštká se starý pán.

„Otče!“ zvolá dojatý Ježíš a padne starci okolo krku. Ten jej sevře do náruče a šťastně si povzdychne: „Pinocchio!“

► Z knihy Leonid Stolovič: *Žid žertují*, vydalo nakladatelství Doplněk, Brno 2001

TVÉ ŠATY AŽ JSOU V KAŽDÉ DOBĚ BÍLÉ A TVÁ HLAVA AŽ NEPOSTRÁDÁ VONNÝ OLEJ

(Kazatel 9, 8)

Oděv má v životě žida značný význam a proto nemůžeme toto téma opomenout, protože v určitém smyslu patří do židovského domu. Když jsem se pro toto téma rozhodla, radila jsem se s přáteli, tak mi řekli, co chceš psát o cudnosti do časopisu reformní kongregace? Mojí odpovědí je několik poznámek, které dávají nahlédnout do komplikovaného světa oděvů, látek a všeho co s tím souvisí, tak jak se to učíme z Tóry a komentářů. Pomineme-li první zmínku o oděvu Adama a Evy, což je vůbec první zmínka o oděvu jako symbolu prudkého pohnutí duševního stavu a podíváme se na oděv a jeho roli u Josefa. Jákob dal Josefovi barevnou suknicí (anebo spíše košili) jako výraz jeho veliké lásky k synovi milované Ráchel. Tento oděv vzbuzoval závist bratří a vedl až k osudovému kroku, který rozdělil Josefa s jeho otcem na dlouhých dvacet dva let. Z této části příběhu (1M 37,3) se učíme, že nápadný a drahý oděv není vždy zárukou lásky okolí a může mít i velmi nepříjemné důsledky.

Naopak v 1M 41,41 je oděv, který dává Josefovi faraon symbolem jeho nového postavení, ale i závazků a povinností k panovníkovi. Podobně i my, když se oblékáme, dáváme tím výraz našemu vztahu k judaismu a k tradici.

Otázka cudného oděvu je otázkou velmi individuální, jak pro muže, tak pro ženy, kdy si každý určuje své hranice a svou úroveň. Pochopitelně jsou dána halachická pravidla, která určují, které části těla mají zůstat zakryté. Stejně tak jsou dána i pravidla, která určují co je oděv ženský a co je oděv mužský. A je určeno, že muž nemá chodit v oděvu ženském a naopak žena nemá chodit v oděvu mužském. Nakolik je tento problém složitý, vidíme například z toho, že i velmi zbožné a tradiční ženy z Jemenu nosí pod šaty kalhoty a tento zvyk ovlivnil i současnou módu některých zbožných žen v Izraeli.

Povinnost pokrytí vlasů vdané ženy a povinnost mužů nosit jako součást svého oděvu cicit (2M 15,37-41, 5M 22,12) je ochranou nikoli pouze před povětrnostními vlivy, ale především v duchovním smyslu chrání žida

před různými vlivy, které nejsou v souladu s tradicí.

Úctu k šabat a k svátkům projevujeme nejen modlitbou a hostinou, ale i svátečním oděvem. Podle tradice má mít každý žid šaty určené pro šabat, pro svátky na nový měsíc a na různé sváteční příležitosti, jako jsou svatby a obřizky. Jednou z povinností židovského muže je koupit manželce nové šaty na tři poutní svátky (Pesach, Šavuot, Sukot) a stejně tak je tradice, že na Nový rok (Roš Hašana) si oblékáme něco nového. Jak hluboce je zakořeněna tradice zvláštního oděvu pro nový měsíc (roš chodeš), je patrné i z toho, že v den nového měsíce mohou žáci ve všech izraelských školách přijít oblečení jak chtějí a ne ve školní uniformě.

V neposlední řadě je třeba se zmínit o tom, že ani materiál z kterého je zhotoven oděv nemůže být ponechán náhodě. Z Tóry (3M 19,19, 5M 22,1) se učíme, že je zakázáno používat oděv ze směsi vlny a lnu, toto se jmenuje ša'atnez a vztahuje se i na domácí textilie jako potahové látky a pod. Proto pokud si kupujeme nový oděv, je třeba se dobře podívat z čeho je vyroben a jaké jsou nitě, z nichž byl oděv ušit, jsou odborníci, kteří se touto tematikou zabývají. Na syntetické oděvy a látky se toto pravidlo pochopitelně nevztahuje.

Také domácí textilie mají svá pravidla, nejen, že používáme oddělené ubrusy a utěrky na mléčné a masové pokrmy, ale na svátek používáme zpravidla bílé sváteční ubrusy. Také otázka přípravy oděvů na šabat je velmi důležitá, je halacha, která přesně určuje, kdy je třeba vyprat před šabatem prádlo, abychom ho stihli na šabat připravit tak jak má být. Je zachována velmi hezká tradice která také pochází od výše zmíněných jemenských židů, navonět oděv před šabatem, protože používáme voňavek na šabat je problematické.

Toto je pouze několik poznámek, které se vztahují k oděvu a jeho významu, v naší literatuře je uvedena spousta dalších pravidel a předpisů. Tato pravidla našla své místo i v důležitých dokumentech jako například v ketubě – svaatební smlouvě, která ani v této oblasti neponechává nic náhodě.

► Hana Mayerová

► Reprofoto

